

โครงการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ และคนไทยพลัดถิ่น

“รวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล : เหลี้ยวหลังแลหน้า ๙ ปี มติ ครม.”

กลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือเครือข่าย
สำนักส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน

รายงานการจัดโครงการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และคนไทยพลัดถิ่น

“รวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล : เหลียวหลังและหน้า ๙ ปี มติ ครม.”

วันที่ ๑ - ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

ณ อนุสรณ์สีนามีบ้านน้ำเค็ม บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

๑. ความเป็นมา

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination - CERD) ถือเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๔๖ มีผลบังคับใช้ในประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ มีเนื้อหาว่า ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งการจำแนก การกีดกัน การจำกัด หรือการเอื้ออำนวยพิเศษ เพราะเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย หรือชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ และรัฐภาคีจะต้องมี นโยบายและการดำเนินมาตรการเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ทั้งเรื่องสิทธิอันเท่าเทียม ของบุคคล สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นต้น^๑ นอกจากนี้ สมัชชาใหญ่ แห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples - UNDRIP) เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๐ และประเทศไทยเป็น ๑ ใน ๑๔๓ ประเทศที่ให้ความเห็นชอบต่อปฏิญญาดังกล่าว^๒ เนื้อหาปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิ ชนเผ่าพื้นเมือง ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะให้เกิดการเคารพ และส่งเสริมสิทธิอันติดตัวมาแต่กำเนิด ของชนเผ่าพื้นเมือง ซึ่งได้มาจากโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประเพณีทางจิตวิญญาณ ประวัติศาสตร์ และปรัชญาของตน โดยเฉพาะสิทธิเหนือที่ดิน เขตแดน และทรัพยากรของตน^๓

ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งเป็นกลุ่มสังคมที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อตามประเพณี และภาษาร่วมกัน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และยังคงรักษาจารีตประเพณีของตน เอาไว้ กลุ่มชาติพันธุ์อยู่ภายใต้คำนิยามของ “ชนเผ่าพื้นเมือง”^๔ ในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน ๕๖ กลุ่ม มีจำนวนประชากรประมาณ ๖,๑๐๐,๐๐๐ คน^๕ มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง จำแนกตามลักษณะ การตั้งถิ่นฐานได้ ๔ ลักษณะ คือ กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงหรือชนชาวเขา กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนที่ราบ กลุ่มชาวเล และกลุ่มอาศัยในป่า กลุ่มชาติพันธุ์กระจายการตั้งถิ่นฐานตามภูมิภาคต่างๆ ใน ๖๗ จังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่มีถิ่นฐาน ในถิ่นทุรกันดาร อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เกาะแก่ง และพื้นที่บริเวณชายแดน มีข้อจำกัดและขาดโอกาสในการรับบริการ พื้นฐาน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งมีแนวโน้มจะมีข้อจำกัดมากยิ่งขึ้น เช่น ข้อจำกัด

^๑ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ, กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx>

^๒ The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous People : Background, content and implementation, A Manual for National Human Rights Institutions, United Nations Human Rights office of the Commissioner, หน้า ๓ - ๘ และ ๓๗ - ๓๙

^๓ บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ กม.คปก (ก) ที่ ๒๙/๒๕๕๘ เรื่อง แผนการให้มีกฎหมายว่าด้วย สภาชน เผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, หน้า ๓

^๔ เติ้งฮ้าง, หน้า ๑๓

^๕ แผนแม่บทการพัฒนาชนกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.๒๕๕๘ - ๒๕๖๐), กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑ - ๑๐

ในการใช้พื้นที่ของเกษตรกร การขาดทรัพยากรน้ำ และปัญหาจากการพัฒนาอันเป็นผลกระทบต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อให้มีการฟื้นฟูวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ เรื่องนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล^๖ และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ที่ทำกินในทะเล การช่วยเหลือด้านสาธารณสุข การแก้ปัญหาสัญชาติ การส่งเสริมด้านการศึกษา การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรม การแก้ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ การส่งเสริมชุมชนชาวเลให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาวเล

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงมีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ ให้ครอบคลุมทุกมิติ ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิชุมชน และฐานทรัพยากร สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิเด็ก สิทธิสตรี สิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข รวมทั้ง ด้านสิทธิสถานะของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง เป็นต้น การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเป็นไปเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกันในสังคม^๗ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้รับความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใดจะกระทำได้^๘ และรัฐต้องพึงส่งเสริมให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามสมควรใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน^๙

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ และการแก้ไขปัญหาของกลุ่มคนไทยพลัดถิ่น จึงได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคีรัฐภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนภาคีเครือข่ายต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ในการจัดกิจกรรมรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในการพัฒนาสิทธิต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มคนไทยพลัดถิ่น อันเป็นการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ มุ่งการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายในประเทศและพันธมิตรในเวทีระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดการสร้างพลัง (Synergy) ในการทำงานร่วมกัน **กลยุทธ์ที่ ๓.๑** พัฒนาการดำเนินงาน และจัดให้มีแผนการสร้างเครือข่าย และทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และชุมชน ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

^๖ แผนนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล, มติการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, < https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=๗๙๔๓ >

^๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘๗

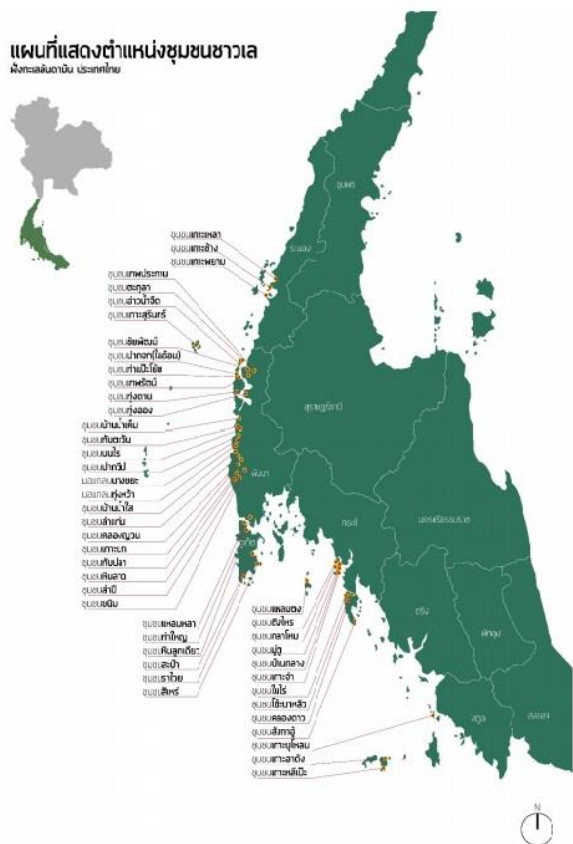
^๘ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗

^๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๐

๒. ข้อมูลพื้นฐานชาวเล และการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี

๒.๑ ข้อมูลพื้นฐานชาวเล^๑

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ มอแกน มอแกลน และอูรักลาไวกัย มีประชากรประมาณ ๑๓,๐๐๐ คน รวม ๔๓ ชุมชน อยู่อาศัยและทำมาหากินบริเวณเกาะและชายฝั่งทะเลอันดามันมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันชาวเลอาศัยอยู่ในจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล

๑) กลุ่มมอแกน เป็นกลุ่มชาวเลที่มีวิถีหากินกับทะเลมากกว่าบนฝั่ง ส่วนใหญ่สื่อสารกันเป็นภาษามอแกน และอาศัยอยู่ตามเกาะต่างๆ เช่น เกาะเหลา เกาะสินไห เกาะช้าง และเกาะพยามในจังหวัดระนอง หมู่เกาะสุรินทร์ ในจังหวัดพังงา และบ้านราไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

๒) กลุ่มมอแกลน เป็นกลุ่มที่อาศัยตั้งบ้านเรือนในชายฝั่งทะเล มีวิถีชีวิตผสมผสานกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น หมู่บ้านชาวเลชายฝั่งทะเลประมาณ ๑๐ หมู่บ้านในจังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต และชาวเลที่เกาะพระทองในจังหวัดพังงา

๓) กลุ่มอูรักลาไวกัย เป็นชาวเลที่มีภาษาเฉพาะแตกต่างจากมอแกน มอแกลน และเป็นกลุ่มที่อาศัยตามเกาะต่างๆ ในจังหวัดสตูล จังหวัดภูเก็ต บางส่วน และจังหวัดกระบี่ เช่น เกาะลันตา เกาะพีพี เป็นต้น

** แผนที่แสดงตำแหน่งชุมชนชาวเล^๑

ปัญหาที่สำคัญของชาวเล คือ ๑) ปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ซึ่งมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๕ ชุมชน ที่ไม่มีเอกสารสิทธิที่ดิน และในจำนวนนี้มี ๗ ชุมชน ที่มีความขัดแย้งกับเอกชน ถูกฟ้องขับไล่ และต้องขึ้นศาล เพื่อต่อสู้คดี รวมกว่า ๒๒๑ ครั้งเรือน ๒) ปัญหาสุขภาพและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อประกอบพิธีกรรมของชาวเล ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ชายหาดริมทะเล บางพื้นที่ถูกรุกราน ถูกห้ามฝั่งหรือมีการออกเอกสารมิชอบทับที่สุสาน จากการสำรวจพบว่ามีปัญหาถึง ๑๕ แห่ง ไม่นับรวมสุสานที่ถูกขุดรื้อทำลายเพื่อสร้างโรงแรมใหญ่ๆ ตามเกาะต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ๓) ปัญหาพื้นที่หากินในทะเล จากข้อมูลของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ระบุว่าแต่เดิมชาวเลหากินตามเกาะแก่งต่างๆ ไม่ต่ำกว่า ๒๗ แหล่งแต่ปัจจุบันเหลือเพียง ๒ แหล่ง รวมทั้งพื้นที่หากิน

^๑ เอกสารประกอบงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ปีที่ ๙, หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา โครงการนำร่องอันดามัน, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๔ - ๕

^๑ เอกสารประกอบงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ปีที่ ๗, หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา โครงการนำร่องอันดามัน, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๓

หน้าชายหาด และที่จอดเรือก็กลายเป็นสิทธิของโรงแรม มีชาวเลถูกเจ้าหน้าที่อุทยานจับกุมพร้อมยึดเรือและของกลางจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อครอบครัวและทำให้ต้องออกหากินไกลจากฝั่งมากขึ้นและต้องดำน้ำลึก ๓๐-๕๐ เมตร ส่งผลเป็นโรคให้น้ำหนึบ **๔) ปัญหาเรื่องการศึกษา** ชาวเลส่วนใหญ่ระดับการศึกษาต่ำ ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ **๕) ปัญหาขาดความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรม** ทำให้กำลังจะสูญหาย

๒.๒ สถานการณ์ปัญหาของกลุ่มชาวเล^{๑)}

๑) ปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย

ชาวเลส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เพราะไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน โดยชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่รัฐ หรือที่ดินที่เอกชนอ้างสิทธิเหนือที่ดินโดยมีเอกสารสิทธิประเภทโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓) ในพื้นที่ตั้งอาศัยบ้านเรือนของชาวเล และมีการฟ้องร้องเพื่อขับไล่ให้ชุมชนชาวเลย้ายออก เนื่องจากพื้นที่ตั้งของชุมชนชาวเลส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ติดทะเล หรืออยู่บนเกาะ และเป็นพื้นที่สำคัญในการท่องเที่ยวจากการจัดทำข้อมูลของมูลนิธิชุมชนไทซึ่งมีการระบุว่ามีชุมชนชาวเลรวม ๔๔ แห่ง มีจำนวน ๒๘ แห่งที่ถูกคุกคาม ชุมชนชาวเลที่เอกชนอ้างสิทธิเหนือที่ดินและมีปัญหาความชัดเจนเรื่องการถือครองที่ดิน คือ ชุมชนชาวเลอุรกลาไวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ชุมชนชาวเลอุรกลาไวยบ้านแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ชุมชนเกาะสิเหร่และชุมชนชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

- ชุมชนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒ ถูกเอกชนฟ้องขับไล่ ทั้งที่การตั้งอยู่ของชุมชนอุรกลาไวยเกาะหลีเป๊ะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้มีข้อยุติว่าเกาะหลีเป๊ะและหมู่เกาะใกล้เคียงเป็นเขตแดนไทย มิใช่พื้นที่ของประเศมาเลเซีย แต่ปัจจุบันชาวเลทั้งหมดกลายเป็นผู้บุกรุกอันเนื่องมาจากการประกาศเขตอุทยาน/การออกเอกสารสิทธิของเอกชนทับที่ตั้งชุมชนชาวเล และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การแย่งสิทธิในที่ดินบนเกาะหลีเป๊ะเพื่อตั้งโรงแรม

- ชุมชนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ มีกรณีการฟ้องขับไล่ชาวเล ๔๐ ครอบครัว เนื่องจากเอกชนต้องการพัฒนาที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว

- ชุมชนชาวเลราไวย์ (บ้านไทยใหม่) จังหวัดภูเก็ต มีชาวเลทั้ง ๓ กลุ่ม คือ มอแกน มอแกลน อุรกลาไวย จำนวน ๒๔๔ ครอบครัว ประชากรประมาณ ๒,๐๐๐ คน ถูกฟ้องขับไล่แล้ว ๑๑๗ ครอบครัว และมีแนวโน้มจะถูกฟ้องทุกครอบครัว และมีกรณีการใช้ความรุนแรงเพื่อขับไล่ชาวเลออกจากพื้นที่ แม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล นอกจากเรื่องที่อยู่อาศัยแล้ว ชุมชนชาวเลราไวย์ได้รับผลกระทบต่อเนื่องจากการขาดกรรมสิทธิในที่ดิน และไม่สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภค และสวัสดิการต่างๆ ทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า ซึ่งต้องจ่ายแพงกว่าปกติหลายเท่าเนื่องจากไม่สามารถขอต่อไฟจากการไฟฟ้าและการประปา จึงต้องต่อพ่วงจากบ้านที่สามารถขอไฟได้ และเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถเข้ามาพัฒนาและให้ความช่วยเหลือในชุมชนได้ เพราะกลัวเอกชนฟ้องร้อง

- กรณีชุมชนชาวเลกับพื้นที่อุทยานทับซ้อน เช่น ชุมชนชาวเลเกาะอาดัง เกาะราวีและเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ชุมชนชาวเลจังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ที่มีการประกาศพื้นที่อุทยาน / ป่าสงวนแห่งชาติ โดยไม่มีการกันเขตชุมชน พื้นที่ทำการประมง และพื้นที่สวนของชาวเลออกจากแผนที่ ทำให้เกิดความขัดแย้ง มีปัญหาการจับกุมและฟ้องขับไล่ชาวเล

^{๑)} รายงานสถานการณ์ชาวเล ปี ๕๙, เอกสารประกอบประกอบงานร่วมนิติชาติพันธุ์ชาวเล ปีที่ ๗, มูลนิธิชุมชนไท, กรุงเทพมหานคร

๒) การคุกคามสุสาน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ

ชาวเลมมีพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น การไหว้บูชาหลา หรือโต๊ะที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีบนอนหาด ซึ่งเป็นการรวมญาติและทำพิธีสะเดาะเคราะห์เสี่ยงทาย ดังนั้น สุสานและพื้นที่ทางพิธีกรรมจึงเป็นแหล่งรวมจิตวิญญาณและเป็นพื้นที่การสืบทอดจารีตประเพณีของชาวเลมาแต่ดั้งเดิม แต่นโยบายการท่องเที่ยวทำให้เกิดการรุกรานที่ดินสุสานและยึดพื้นที่พิธีกรรมของชาวเลไปเป็นพื้นที่ สุสานชาวเลหลายพื้นที่ถูกอ้างสิทธิการครอบครองโดยนายทุน หรือผู้มีอิทธิพล ทำให้ชาวเลบางชุมชนไม่มีพื้นที่เพื่อทำพิธีกรรม

เพื่อให้ชาวเลมมีพื้นที่ทางจิตวิญญาณและพื้นที่ในการทำพิธีกรรม จึงมีการประกาศพื้นที่นาร่องคุ้มครองทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ๑๑ แห่ง ดังนี้

พื้นที่พื้นที่ทางจิตวิญญาณมอแกน

(๑) พื้นที่ชุมชนมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์ และสุสานมอแกน ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

พื้นที่พื้นที่ทางจิตวิญญาณมอกลน

(๒) พื้นที่ชุมชนมอกลนเกาะพระทอง หมู่ ๑ ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา
(๓) พื้นที่ชุมชนมอกลน อำเภอบางสัก (บ้านทับตะวัน) ศาลพ่อตาสามพัน สุสานมอกลน คลองนาห่าน และที่จอดเรือชุมชนเขียว หมู่ ๗ ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

(๔) พื้นที่ชุมชนมอกลนบ้านหินลาด หมู่ ๖ ตำบลท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

(๕) พื้นที่ชุมชนมอกลนบ้านหินลูกเดียว ศาลโต๊ะหินลูกเดียวหาดทรายแก้ว และสุสานมอกลน ท่าฉัตรไชย หมู่ ๕ ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่พื้นที่ทางจิตวิญญาณอูรักลาโว้ย

(๖) พื้นที่ชุมชนอูรักลาโว้ยบ้านสะปำ และหลาโต๊ะ หมู่ ๓ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

(๗) พื้นที่ชุมชนอูรักลาโว้ยหาดราไวย์ และบาไล หมู่ ๒ ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

(๘) พื้นที่ชุมชนอูรักลาโว้ย บ้านแหลมตง เกาะพีพี และสุสานชาวเล หมู่ ๗ ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

(๙) พื้นที่ชุมชนอูรักลาโว้ยบ้านโต๊ะบาหลิว หลาโต๊ะบาหลิว และสุสานบ่อแหน หมู่ ๑ ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

(๑๐) พื้นที่ชุมชนอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ บาไล และสุสานชาวเล หมู่ ๗ ตำบลเกาะสสาห์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

(๑๑) พื้นที่ชุมชนอูรักลาโว้ยสังกาอู หลาโต๊ะ และสุสานโหนดทราย หมู่ ๗ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

๒.๓ มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง แนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล^๑

เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ตามแนวทางจัดทำพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษชาวเล และมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมงหาทรัพยากรตามเกาะต่างๆ ได้ โดยผ่อนปรนพิเศษในการที่ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาวเล การช่วยเหลือด้านสาธารณสุขเพื่อ

^๑ เอกสารประกอบงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ปีที่ ๗, หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา โครงการนาร่องอันดามัน, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๘๖ - ๘๘

ฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบจากการดำนํ้าทำให้เกิดโรคนํ้าหนืด การแก้ปัญหาสุขภาพในกลุ่มชาวเลที่ไม่มีบัตรประชาชน การส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับจัดตั้งการศึกษาพิเศษ/หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนชาวเล การแก้ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ การส่งเสริมด้านภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวเลการส่งเสริมชุมชนและเครือข่ายชาวเลให้เข้มแข็ง รวมทั้งให้มีงบประมาณส่งเสริม วันนัดพบวัฒนธรรมชาวเล โดยคณะรัฐมนตรีได้กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาวชาวเล ๒ ระยะ คือ

๒.๓.๑ มาตรการฟื้นฟูระยะสั้น ต้องดำเนินการภายใน ๖ - ๑๒ เดือน ดังนี้

๑) การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ด้วยการจัดทำโฉนดชุมชนเพื่อเป็นเขตสังคมและ วัฒนธรรมพิเศษสำหรับกลุ่มชาวเล

๒) การให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมง หาทรัพยากรตามเกาะต่างๆ ได้ และเสนอ ผ่อนปรนพิเศษในการประกอบอาชีพประมงที่ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาวเลในการเข้าไปทำมาหากินในพื้นที่ อุทยานและเขตอนุรักษ์อื่นๆ และพื้นที่จอด - ซ่อมเรือ เส้นทางเข้าออกเรือ เนื่องจากเป็นพื้นที่ทับซ้อน กับการท่องเที่ยว และมีกรณีขัดแย้งเป็นระยะ รวมถึงควบคุมเขตการทำประมงอวนลากและอวนรุนมิให้รุกร้า เขตประมงชายฝั่ง

๓) การช่วยเหลือด้านสาธารณสุขเพื่อฟื้นฟูสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากการประกอบอาชีพ หาปลา ดำนํ้า ทำให้เกิดโรคนํ้าหนืด และมีปัญหาด้านสุขภาพ

๔) การแก้ไขปัญหาสุขภาพในกลุ่มชาวเลที่ไม่มีบัตรประชาชน

๕) การส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมจัด การศึกษาพิเศษ/ หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับชีวิตชุมชน เนื่องจากเด็กชาวเลออกจากโรงเรียนก่อน จบ การศึกษาภาคบังคับ

๖) การแก้ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ และให้มองชาวเลอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

๗) การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นชาวเล และสนับสนุนงบประมาณการจัด กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมให้มีโรงเรียนสอนภาษาวัฒนธรรมในชุมชน ส่งเสริมให้มีการสอนศิลปวัฒนธรรม ชาวเลในหลักสูตรสามัญ ส่งเสริมชมรมท้องถิ่นในโรงเรียน เช่น ชมรมภาษา ชมรมร้องเง็ง ส่งเสริมการใช้สื่อ ที่หลากหลาย สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน สื่อสมัยใหม่ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

๘) ชุมชนที่มีกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งอยู่แล้ว ขอให้ภาครัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และส่งเสริมชุมชนให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

๙) การจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการทำงานเครือข่ายชาวเล ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม และให้มีงบประมาณส่งเสริม “วันนัดพบวัฒนธรรมชาวเล” เพื่อจัดกิจกรรมและการพบปะแลกเปลี่ยน โดยได้รับการ สนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนเป็นหลักในการจัดงาน

๒.๓.๒ มาตรการฟื้นฟูในระยะยาว ดำเนินการภายใน ๑ - ๓ ปี

พิจารณากำหนดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะสังคมวัฒนธรรม จำเพาะ

๓. เหลียวหลังแลหน้า ๙ ปี มติ ครม. ชาวเล

ณ สวนอนุสรณ์สินามิบ้านน้ำเค็ม บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุประดิษฐ์ จังหวัดพังงา มีเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรม ดังนี้

๓.๑ การแสดงทางวัฒนธรรม และการกล่าวต้อนรับโดยผู้แทนชุมชนมอแกน บ้านน้ำเค็ม

การจัดกิจกรรมรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ระหว่างวันที่ ๑ - ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑ มีชาวเลจากทั้ง ๓ กลุ่ม คือ มอแกน มอแกน และอุรักลาไวย์ เข้าร่วมงาน และมีการแสดงทางวัฒนธรรมจากทั้ง ๓ กลุ่ม และการแสดงของกลุ่มเยาวชน เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม และแสดงออกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเป็นส่วนหนึ่งของคนไทย ซึ่งจะต้องได้รับการยอมรับ เช่น การแสดงประกอบเพลง “ตัวก็ไทยใจก็ไทย” ของกลุ่มเยาวชนมอแกนบ้านน้ำเค็ม การแสดงร้องเง้า ในภาษาท้องถิ่นทั้งของมอแกน มอแกน อุรักลาไวย์ และการแสดงของนักเรียนจากชุมชนต่างๆ ตลอดวันที่ ๑ และ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

การกล่าวต้อนรับโดยนายณัฐ ชาวเล ตัวแทนมอแกนบ้านน้ำเค็ม ซึ่งได้บอกว่ารู้สึกยินดีที่พี่น้องชาวเลได้มาจัดงานชาวเลที่บ้านน้ำเค็ม และยินดีต้อนรับทุกท่านสู่บ้านน้ำเค็ม

๓.๒ การเสวนาเพื่อสะท้อนปัญหาของกลุ่มชาวเล

ผู้แทนชาวเลได้ชี้แจงถึงปัญหาในพื้นที่ตนเองที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ประกอบด้วย ชาวอุรักลาไวย์ มอแกน และมอแกน จำนวน ๒,๘๐๐ ครอบครัว ประชากรประมาณ ๑๔,๐๐๐ คน อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งอันดามันอย่างสงบสุขอย่างยาวนานมากกว่า ๓๐๐ ปีแต่มีนโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการประกาศเขตอุทยานทางทะเล ส่งผลกระทบต่อวิถีและการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเป็นอย่างมาก เช่น ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พื้นที่ทางจิตวิญญาณ เป็นต้น ซึ่งหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกับพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล

การจัดกิจกรรมรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล “เหลียวหลังแลหน้า ๙ ปี มติ ครม.ชาวเล” จัดขึ้นโดยการประสานความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กับองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในการพัฒนาสิทธิต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินเพื่อติดตามการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ เรื่อง การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล โดยจัดกิจกรรมเมื่อวันที่ ๑ - ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

จัดทำข้อเสนอหาแนวทางแก้ไขจนนำไปสู่มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ โดยมอบหมายให้หน่วยงานต่างๆ นำปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลทั้ง ๑๐ ประเด็นไปวางแผนและนำสู่การปฏิบัติ

ได้แก่ ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพด้านการประมงและทรัพยากรทางบกต่าง ๆ โดยการผ่อนปรนให้ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของชาวเล ปัญหาด้านสาธารณสุข การไม่มีบัตรประชาชน การศึกษาของเด็ก การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การส่งเสริมชุมชนและเครือข่ายชาวเลให้เข้มแข็ง ตลอดจนปัญหาด้านอคติทางชาติพันธุ์

ซึ่งขณะนี้ มติ ครม. ๒๕๕๓ ครบ ๙ ปี แล้ว แต่พบว่า ปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือการแก้ไขให้แล้วเสร็จ เช่น ชุมชนชาวเล ๒๘ แห่งที่อาศัยอยู่ในที่ดินรัฐยังไม่มี ความมั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ที่ดินชาวเลถูกเอกชนออกเอกสารสิทธิ์ทับซ้อน ๗ ชุมชนชาวเล ๓ ชุมชน กว่า ๒๐๐ ครอบครัวถูกฟ้องร้องขับไล่ที่ ที่ดินศักดิ์สิทธิ์ทางจิตวิญญาณที่ชาวเลใช้เป็นสุสานฝังศพมาหลายชั่วอายุคน จำนวน ๒๓ แห่งกำลังถูกรุกราน ชาวเลกว่า ๕๐๐ คน ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน กว่า ๒๐ รายถูกจับเพราะออกทำการประมงในทะเล ซึ่งทำมาหากินมาแต่ดั้งเดิม ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและครอบครัว และทั้งที่ได้มีการประชุมหารือจนนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกับอุทยาน ๘ แห่ง แต่การแก้ปัญหา ยังไม่มีผลทางนโยบายนำไปสู่ปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ปัญหาอื่นๆ ใน ๑๐ ประเด็น ก็ยังไม่มีผลการปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาของเด็ก การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาทางอคติทางชาติพันธุ์ ในโอกาสที่ ครม. ได้มีมติครบ ๙ ปี การจัดงานชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ ๙ นี้จึงถือเป็นเป้าหมายสำคัญให้พี่น้องชาวเล ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไป ร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ประเมินผล และร่วมกันหาทางแก้ปัญหา อันนำไปสู่การคืนสิทธิที่ดินและคืนถิ่นหาปลา ทั้งนี้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ตามนโยบายของรัฐบาล

๓.๓ เหลียวหลังแลหน้า ๙ ปี มติ ครม.ชาวเล

๓.๓.๑ การกล่าวเปิดงาน

นายพงษ์ศักดิ์ คารวานนท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา กล่าวเปิดงาน ดังนี้ กิจกรรมรวมญาติกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลถูกจัดขึ้นมาแล้วถึง ๘ ครั้ง สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทะเลอันดามัน ๕ จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล ในส่วน ของมติของคณะรัฐมนตรีในปี ๒๕๕๓ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือการแก้ไขให้แล้วเสร็จ สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุ การเกิดของปัญหา ซึ่งสาเหตุมาจากการที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ส่วนของภาครัฐ ทางกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมีทั้งนักวิชาการ สถาบันวิจัย และเครือข่ายจากองค์กรต่างๆ ให้การสนับสนุน ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาระดับนโยบาย และกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเองไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้ด้วยตนเอง

เนื่องจากยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องของนโยบาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ไม่สามารถแก้ไขได้โดยการต่อสู้กับภาครัฐ แต่ควรใช้สิทธิในการร้องขอสิทธิที่กลุ่มชาติพันธุ์ชาวพืงจะได้รับ เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มชาติพันธุ์จะได้รับการคุ้มครองดูแลในเรื่องต่างๆ และมีความหวังว่ารัฐบาลในอนาคตจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น สามารถพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ชาติและตามหลักรัฐธรรมนูญ ดังนั้น

ในอนาคตอาจมีโอกาสมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล และได้เสนอแนะถึงสิ่งที่ยากจะให้กลุ่มชาติพันธุ์ร้องขอและทวงสิทธิคืนคือ การออกกฎหมายมารับเขตอนุรักษวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถ้าหากส่วนนี้สามารถดำเนินการได้ ทุกอย่างก็จะดำเนินไปตามขั้นตอนกฎหมายที่กำหนด และเสริมสร้างความมั่นใจให้กับพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ให้มีความเชื่อมั่นในตนเองและเชื่อมั่นในเครือข่าย และในส่วนเรื่องจิตวิญญาณซึ่งก็ถือว่าเป็นอีกปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือแก้ไขยังไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากนโยบายสังคมและวิถีปฏิบัติยังไม่สอดคล้องกัน ส่วนเรื่องที่ดินทำกิน ที่ดินทางจิตวิญญาณ ทางเครือข่ายมีส่วนแก้ไขปัญหาได้ตามที่กฎหมายรองรับไว้ ดังนั้น จึงต้องสร้างความร่วมมือร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และเครือข่ายเพื่อเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาทั้ง ๑๐ ประการได้ในที่สุด

๓.๓.๒ เสวนาเสลียวหลังแลหน้า ๙ ปี มติ ครม.ชาวเล

เวทีเสวนาเสลียวหลังแลหน้า ๙ ปี มติ ครม.ชาวเล มีผู้แทนจากองค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ดังนี้

๑) นายมงคล ลีวีริยะกุล หัวหน้าอุทยานท่ายเหมือง จังหวัดพังงา

ผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กล่าวถึงประเด็นในเรื่องของที่ดินถูกเปลี่ยนมือการเข้าไปศึกษาโฉนดชุมชน การเอาโครงการโฉนดชุมชนมาไว้ภายใต้ คสช. ซึ่งจะอนุญาตให้เป็นแปลงใหญ่หรือแปลงรวม เนื่องจากจะได้อยู่อย่างคงทนและถาวร และเฝ้าต่อรัฐในการเข้าไปส่งเสริมในพื้นที่ได้ พี่น้องชาวเลในแต่ละจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ดินของป่าชายเลนสามารถไปคุยกับหัวหน้าป่าชายเลนแต่ละจังหวัดได้เลย ซึ่งในปี 2562 มีนโยบายให้กำหนดป่าชายเลนทั้งหมดในประเทศไทย ชุมชนทั้งหมดในป่าชายเลนซึ่งไม่ว่าจะเป็นพี่น้องชาวเลหรือชาวบ้านทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนจะมีสิทธิเท่าเทียมกัน

๒) ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลได้นั้นต้องเกิดจากปัจจัยหลายปัจจัยด้วยกัน ถึงแม้ว่าจะมีมติ ครม. แล้วก็ตาม แต่สิ่งที่เกี่ยวข้องในมติ ครม. ประเด็นแรกคือ การสนับสนุนให้เกิดกิจกรรม และประเด็นต่อคือการรวมกลุ่มวัฒนธรรมเขตพื้นที่พิเศษ ในส่วนของการขับเคลื่อนมีข้อพิจารณาจากเสียงของพี่น้องชาวเลรวมถึงตัวแทนต่างๆ ในส่วนของประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือการส่งเสริมและการยกระดับพื้นที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของพี่น้องชาวเลในมีความมั่นคง ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปัจจุบันกระทรวง

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีนโยบายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทุกจังหวัดร่วมกับ คอช และ เคหะ สนับสนุนให้พี่น้องชาวเลนอกจากจะเสนอปัญหาว่าตนกำลังประสบอยู่กับปัญหาอะไรแล้วนั้น อยากรให้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาว่าต้องการใช้ภาคราชการช่วยเหลือในเรื่องอะไร ซึ่งอาจจะต้องกำหนดเป็นประเด็นขึ้นมาและเสนอต่อภาคราชการ การร่วมกันเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขของพี่น้องชาวเลเพื่อเป็นแนวทางในการบอกความต้องการว่าต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลืออย่างไร กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือ และเสริมสร้างความต้อยโอกาสและผู้ประสบปัญหาสังคม โดยการลงเยี่ยมสำรวจปัญหาและความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังส่งเสริมในเรื่องของการมีกลุ่มอาชีพ และการประกอบอาชีพ โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันมาไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแกนนำสตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อส่งเสริมกลุ่มอาชีพเพื่อทดแทนอาชีพที่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย เช่น การประมงในเขตอุทยาน

๓) ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

กล่าวถึงประเด็น การกิจตาม มติ ครม. มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งคำว่าองค์กรชุมชนนั้นครอบคลุมทุกมิติที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล การทำงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะใช้กลไกภาคประชาสังคม และกลไกองค์กรชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประสบปัญหารวมตัวมาทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นการทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมีความเข้มแข็งและลุกขึ้นมาจัดการกับปัญหาของตนเองร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐ ที่ผ่านมาในกรณีที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องเยอะก็คือเรื่องการสร้างบ้าน ซึ่งเป็นบ้านที่เกี่ยวข้องกับที่ดินเป็นส่วนใหญ่และที่ดินป่าชายเลน รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และประเด็นการร่วมมือกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การละไว้ในเรื่องของกฎหมาย กล่าวคือปัญหาเรื่องใดที่สามารถผ่อนปรนได้หรือมีความยืดหยุ่นทางกฎหมายได้ควรลงมือแก้ไขในเรื่องนั้นก่อน

๔) นายอภิรักษ์ ธรรมเสนา ผู้แทนศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ในปีที่ผ่านมาศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรมและหลายๆ ภาคส่วนร่วมกันร่าง ตัวยุทธนโยบายมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ ซึ่งตัวยุทธมติ ครม. นั้นนอกจากจะเป็นในด้านของการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งชาวเลและชาวกระเหรี่ยงแล้วนั้น แต่มีอีกด้านหนึ่งที่สำคัญไม่ต่างกันคือการเสริมศักยภาพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งพี่น้องชาวเลและชาวกระเหรี่ยง ซึ่งในเรื่องของการเสริมศักยภาพนั้นถือเป็นผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากที่สุด การมีมติ ครม. ทำให้เกิดการรวมพลังของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลและทำให้พี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมีพื้นที่ในการแสดงสิทธิในการกล้าที่จะออกเสียงของตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นก้าวสำคัญที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อน ถือเป็นความสำเร็จของการมีมติ ครม. ซึ่งตัวชีวิตเห็นได้จากการเกิดขึ้นของกิจกรรมที่จัดให้พี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมารวมตัวกันเกิดขึ้นมาแล้วถึง ๔ ครั้ง ซึ่งเป็นตัวชีวิตที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์พี่น้องชาวเลมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ในส่วนของสิ่งที่เป็นข้อจำกัดต่างๆ เช่น กระบวนการทำความเข้าใจ และการออกมติดมติคณะรัฐมนตรีใหม่ แต่มติคณะรัฐมนตรีเก่ายังไม่ถูกยกเลิก และตัวมติดมติคณะรัฐมนตรี ที่ออกมาใหม่นั้นไม่ได้สร้างความเข้าใจต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้หน่วยงานราชการและตัวชาวบ้านไม่ได้เกิดความเข้าใจร่วมกันที่แท้จริง ดังนั้นการเปิดโอกาสในการได้มาพูดคุยกันถือเป็นเครื่องมือและกลไกหนึ่งที่จะสร้างความเข้าใจและทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนได้ และสิ่งที่ศูนย์จะทำต่อไปในอนาคตมีอยู่ ๓ สิ่งด้วยกันคือ ๑) ต้องทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เกิดความรู้จักความเข้าใจในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองมากขึ้นและสร้างฐานของกลุ่มให้เข้มแข็งก่อน ให้พวกเขามองเห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเอง และมีความภูมิใจในตนเอง ๒) การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างเชิงกฎหมาย การผลักดันตัวยุทธมติ ครม. และ พรบ. คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการยกระดับจากมติคณะรัฐมนตรี

ที่มีเพียง ๒ กลุ่มชาติพันธุ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ๓) ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจ กล่าวคือการสื่อสารออกไปให้คนในสังคมได้เข้าใจถึงกลุ่มชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้น

๕) ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พูดถึง ๒ ประเด็นที่เป็นปัญหาหลัก คือ การท่องเที่ยว และการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ในเรื่องของท่องเที่ยวจะเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของรายได้ และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่กลับถูกมองข้ามและไม่ได้ให้ความสนใจเท่า การเติบโตทางเศรษฐกิจ ในส่วนเรื่องการอนุรักษ์การประกาศพื้นที่อุทยาน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์เพื่อให้มีพื้นที่ธรรมชาติและเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับชนชั้นกลางที่มีกำลังในการจับจ่ายใช้สอยได้ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงคนในพื้นที่ที่ใช้พื้นที่ธรรมชาติ ดั้งเดิมอยู่แล้ว เช่นปัญหาเรื่องพื้นที่สุสานหรือป่าช้าที่เป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล กลับถูกบุกรุก และถูกรุกราน การถูกทำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กล่าวคือการเข้ามาปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเปิดให้ผู้คนภายนอกเข้ามา

๖) นายโสพล จริงจิตร สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้กล่าวถึงการหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการส่งเสริมให้ทุกคนเข้าถึงสิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ซึ่งตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่มาแต่บรรพบุรุษ ควรต้องได้มีการรับรองการมีอยู่ของกลุ่มชาวเลและการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน และประเด็นเรื่องการร่างพระราชบัญญัติที่เอื้อต่อสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ควรต้องให้เป็นกฎหมายกลาง และชี้ให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายที่ดินหรือพระราชบัญญัติอุทยานล้วนเกิดขึ้นหลังผู้คนที่ต้องถิ่นดั้งเดิม แต่กฎหมายเหล่านี้กลับเข้ามาลดทอนสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล และได้พูดถึงประเด็นการเสนอแนะแก้ไขกฎหมายเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่ในการเสนอแนะแก้ไขกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรี คณะรัฐสภา จะรับฟังปัญหาของพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลจากนั้นจะประมวลผลและเสนอเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติ และทำพระราชบัญญัติกลางขึ้นมาให้ได้ เพื่อจะได้มีช่องทางในการลดการเลือกปฏิบัติของพี่น้อง กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลได้ และเพื่อเกิดความเท่าเทียมกันในสังคม

ข้อสรุปจากการเสวนา : ซึ่งหลังจากที่ได้ฟังข้อคิดเห็นจากหน่วยราชการต่างๆ และเหล่านักวิชาการ รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าโจทย์ที่สำคัญคือ การอนุรักษ์ทางทะเลหรือทางบกในแถบพื้นที่ทะเลอันดามัน และการฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลให้อยู่ได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกันเป็นสิ่งที่ทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน รวมไปถึงตัวพี่น้องชาวเลเองต้องร่วมมือกันแก้ไขและพัฒนาไปพร้อมๆกัน มิใช่เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๓.๔ การระดมความคิดเห็นจากชาวเล

เครือข่ายชาวเลอันดามัน ประกอบด้วย ผู้แทนจากชุมชนต่างๆ ทั้งมอแกน มอแกลนอูร์กลา วัวย นักวิชาการ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับเครือข่ายชาวเล ได้ระดมความคิดเห็นต่อสถานการณ์ของชาวเลในปัจจุบัน และการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ เรื่องแนวนโยบาย ในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ในโอกาสครบรอบ ๙ ปี มติคณะรัฐมนตรี โดยมีข้อเสนอต่อรัฐบาล คือ

๑) เพื่อทำให้ประเด็นปัญหาของชาวเลตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมและความเข้าใจที่ติดต่อกันจากทุกภาคส่วน จึงควรให้มีคณะทำงานด้านแก้ไขปัญหาชาติพันธุ์ชาวเลใน ๕ จังหวัด โดยมีองค์ประกอบจากภาคประชาสังคมและชุมชนมากกว่ากึ่งหนึ่ง

ให้มีหน้าที่ในการร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา รวมทั้งติดตาม สรุปรบทเรียน และประมวลปัญหาที่ติดขัดค้างค้ำ เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงโครงสร้างและนโยบายต่อคณะกรรมการระดับชาติ

๒) ในการติดตามผลการแก้ไขปัญหาชาวเลในภาพรวม ควรจัดตั้งกลไกคณะกรรมการระดับชาติเพื่อติดตามและหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาชาติพันธุ์ชาวเล และพิจารณาขับเคลื่อนการดำเนินงานในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งต้องการประสานงานระหว่างหน่วยงานในระดับกระทรวง และปัญหาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างกฎหมายและนโยบาย

๓) เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อชุมชนชาวเลในทุก ๆ ด้าน จึงเห็นควรให้รัฐมีนโยบาย เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล โดยเริ่มพื้นที่นำร่องที่มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ เพื่อที่จะถอดบทเรียนและขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ ตามเจตนารมณ์ของ มติคณะรัฐมนตรี ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ โดยมีงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน เพราะเมื่อชุมชนมีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและการทำมาหากินแล้ว รัฐก็จะประหยัดงบประมาณในการจัดหาความช่วยเหลือและสวัสดิการ เพื่อคนกลุ่มนี้

โดยกลุ่มชาวเลได้มีหนังสือเปิดผนึกกราบเรียนนายกรัฐมนตรี มีรายละเอียดดังนี้

ตามที่ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล อันประกอบด้วย อูรักลาโว้ย มอแกน มอแกน อาศัยอยู่ใน ๕ จังหวัดชายฝั่งอันดามัน จำนวน ๒,๘๔๐ ครอบครัว ประชากรประมาณ ๑๔,๐๐๐ คน ซึ่งได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาที่ผ่านมา เช่น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว การประกาศเขตอนุรักษ์ ทำให้ชาวเลไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านสาธารณสุข การศึกษาของเด็กเยาวชน บางส่วนยังไม่มีสถานะความเป็นพลเมืองไทย วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกทำลาย นำไปสู่ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์เพื่อเป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาของชาวเล ๑๐ ประเด็น พร้อมมอบหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปวางแผนสู่การปฏิบัติ ซึ่งตลอด ๙ ปี ของการนำมติคณะรัฐมนตรีไปสู่การปฏิบัติ พบว่ายังมีข้อติดขัดทั้งนโยบายและการปฏิบัติ ดังนี้ชาวเลจำนวน ๒๘ แห่ง ที่อาศัยอยู่ในที่ดินรัฐ ยังไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน รวมทั้งถูกเอกละเมิดสิทธิที่ซับซ้อน ๔ ชุมชน กว่า ๒๐๐ ครอบครัว ถูกฟ้องร้องขับไล่ที่พื้นที่ทางจิตวิญญาณที่ชาวเลใช้เป็นสุสานฝังศพและพื้นที่พิธีกรรม จำนวน ๒๓ แห่ง ถูกเบียดขับบุกรุกโดยกลุ่มทุนชาวเล ๔๔๑ คน ไม่มีบัตรประชาชน ทำให้เข้าไม่ถึงสิทธิพื้นฐานจากรัฐและเป็นช่องทางเอารัดเอาเปรียบจากสังคมชาวเลบางแห่งไม่สามารถทำการประมง ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมได้ เนื่องจากขัดกับกฎหมายของอุทยานฯ และทำให้ชาวเลถูกจับกุม ทั้ง ๆ ที่ได้มีการหารือจนนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกับอุทยานฯ ๘ แห่งแล้วก็ตาม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวเลถูกทำลายโดยนโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ ชาวเลยังไม่ได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ขาดการส่งเสริมการศึกษาของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการสนับสนุนภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นชาวเลอย่างจริงจัง

จากการสรุปรบทเรียนร่วมกันในงาน “รวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ ๙” เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ อนุสรณ์สถานสีนาคีบ้านน้ำเค็ม อำเภอดำรงวิทยารุข จังหวัดพังงา พบว่าการดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมา ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างชาวเลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมากขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหลายประการ เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัยแบบแปลงรวมในพื้นที่ป่าชายเลน การทำข้อตกลงร่วมกับกรมอุทยานฯ การผ่อนปรนการทำประมงในเขตอุทยานฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ เนื่องจากยังมีข้อติดขัดด้านนโยบาย ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องขาดความมั่นใจในการดำเนินงานแก้ปัญหา จึงมีข้อเสนอ ดังนี้เพื่อให้ประเด็นปัญหาของชาวเลตามมติ ครม. วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมและความเข้าใจที่ดีต่อกันจากทุกภาคส่วน จึงควรให้มีคณะทำงานด้านแก้ไขปัญหา

ชาติพันธุ์ชาวเลใน ๕ จังหวัด โดยมีองค์ประกอบจากภาคประชาสังคมและชุมชนมากกว่ากึ่งหนึ่ง ให้มีหน้าที่ในการร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา รวมทั้งติดตาม สรุบบทเรียน และประมวลปัญหาที่ติดขัดค้างค้ำเพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงโครงสร้างและนโยบายต่อคณะกรรมการระดับชาติ ในการติดตามผลการแก้ไขปัญหาชาวเลในภาพรวม ควรจัดตั้งกลไกคณะกรรมการระดับชาติเพื่อติดตามและหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาชาติพันธุ์ชาวเล และพิจารณาขับเคลื่อนการดำเนินงานในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งต้องการประสานงานระหว่างหน่วยงานในระดับกระทรวง และปัญหาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างกฎหมายและนโยบายเพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อชุมชนชาวเลในทุก ๆ ด้าน จึงเห็นควรให้รัฐมนตรีนโยบายเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล โดยเริ่มพื้นที่นำร่องที่มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ เพื่อที่จะถอดบทเรียน และขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ ตามเจตนารมณ์ของมติคณะรัฐมนตรี ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ โดยมีงบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุน เพราะเมื่อชุมชนมีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและการทำมาหากินแล้ว รัฐก็จะประหยัดงบประมาณในการจัดหาความช่วยเหลือและสวัสดิการเพื่อคนกลุ่มนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีมติคณะรัฐมนตรี ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ แล้ว แต่ยังพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐ ยังไม่ได้รับรู้และเข้าใจเรื่องนี้เท่าที่ควร เกิดข้อจำกัดในการทำงาน จึงควรจะมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เรื่องความสำคัญและหลักปฏิบัติในมติคณะรัฐมนตรี ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ และมีหนังสือสั่งการไปยังหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป
